

Creative Audiovisual Lab
for the promotion of
critical thinking and
media literacy

Preporuke za donositelje odluka

Work Package 5, Deliverable 5.3

ALL DIGITAL
8-18-2023

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.
PROJECT NUMBER: 621357-EPP-1-2020-1-BE-EPPKA3-IPI-SOC-IN
PROJECT TITLE: Creative Audiovisual Lab for the promotion of critical thinking and media literacy

Sadržaj

Uvod.....	2
Projekt CrAL.....	4
Preporuke za donositelje odluka.....	4
• Uključivanje audiovizualne medijske pismenosti u formalno i neformalno obrazovanje kroz korištenje različitih pristupa.....	5
• Podrška profesionalnom razvoju nastavnika i trenera u jačanju inkluzivne medijske pismenosti, kritičkog mišljenja i aktivnog građanstva.....	6
• Inicijative i programi medijske pismenosti trebale bi zajednički djelovati u svrhu promoviranja socijalne inkluzije.....	Error! Bookmark not defined.
• Promicanje suradnje s roditeljima i članovima zajednice uz naglasak na lokalnoj podršci u suočavanju s globalnim izazovima	7
• Pružanje mogućnosti mladima da postanu aktivni digitalni građani koji mogu pozitivno i odgovorno djelovati u društvu, i online i offline.....	8
Zaključak.....	9
Izvori	10

„Pismenost nikada nije bila važnija za razvoj; ključ je komunikacije i svih vrsta učenja te temeljni uvjet pristupa današnjim društvima znanja.“

UNESCO (2013)

Uvod

Tijekom posljednja dva desetljeća značajne promjene u digitalnoj tehnologiji uvelike su utjecale na to kako mladi ljudi doživljavaju svijet, komuniciraju s drugima i vide sebe. Ova digitalna transformacija stvorila je virtualno okruženje u kojem su mladi pojedinci, takozvani "digitalni urođenici", neprestano izloženi audiovizualnom sadržaju i sudjeluju u online interakcijama. Međutim, to je dovelo do okruženja u kojem mladi uglavnom konzumiraju zabavne digitalne medije bez kritičkog promišljanja sadržaja koji pridonosi razvoju njihova osobnog identiteta. Stalna izloženost različitim audiovizualnim podražajima neizravno poboljšava njihove vještine razumijevanja vizualnog jezika. Nažalost, iako postoji jednostavan pristup informacijama, mnogim mladim ljudima još uvijek nedostaju odgovarajuće vještine medijske pismenosti, što znači da bi ih se lako moglo prevariti stranačkim, pristranim ili lažnim vijestima. Stoga, njegovanje kritičkog mišljenja i medijske pismenosti kod učenika može im pomoći da bolje razumiju svijet u kojem žive i odgovorno izražavaju svoj glas online i offline.

Pojašnjenje pojma medijske i audiovizualne pismenosti

Koncepti informacijske i medijske pismenosti u prošlosti su se jasno razlikovali (Camarero, Fedorov, Levitskaya, 2018; Pérez-Rodríguez, et al. 2019). No, UNESCO ih je 2014. godine uvrstio u zajedničku kategoriju kompetencija, znanja i stavova potrebnih za osobni i profesionalni razvoj osobe: medijsku pismenost. Ovaj koncept prepoznaje ključnu ulogu koju mediji i informacije igraju u našim svakodnevnim životima. Utjelovljuje slobodu izražavanja i informiranja, budući da pojedincima omogućuje razumijevanje funkcija medija

i drugih pružatelja informacija, kritičku procjenu njihovog sadržaja i donošenje informiranih odluka kao korisnici i proizvođači informacija i medijskih sadržaja.

Biti medijski pismen znači biti sposoban pristupiti medijima, razumijeti i kritički evaluirati različite aspekte medija i medijskog konteksta te komunicirati u različitim kontekstima.

Europska komisija

Europska komisija definira medijsku pismenost kao “sposobnost pristupanja medijima, razumijevanja i kritičkog evaluiranja različitih aspekata medija i medijskog konteksta te komuniciranja u različitim kontekstima” (Europska komisija, 2007; 2023). Medijska pismenost odnosi se na različite formate, uključujući film i televiziju, radio, glazbu, medije, internet i bilo koji oblik digitalne tehnologije dizajnirane u svrhu komunikacije. Stoga ona može varirati od jednostavnog teksta do složenih oblika virtualne stvarnosti. Ipak, jedan od formata koji je doživio veliki razvoj, i koji će se nastaviti razvijati u bliskoj budućnosti je **audiovizualni format**. Medijska pismenost obuhvaća složen proces učenja koji uključuje vještine i sposobnosti koje nužno moraju uključivati sposobnost stvaranja audiovizualnog sadržaja (Camarero, Fedorov, Levitskaya, 2018).

Budući da je audiovizualni format zastupljeniji u komunikacijskim i informacijskim procesima, jasna je njegova težina i značaj, kao i potreba da se njime nauči koristiti kao alat kako za osobni razvoj tako i za pozitivne društvene promjene. Kada se audiovizualni mediji pravilno koriste u društvenim interakcijama, postoji niz prednosti koje proizlaze iz potencijala takvih medija da dopru do šire publike i učinkovitosti tog formata da prenesu poruku ili informaciju. Stoga je **ispravno korištenje audiovizualnog sadržaja u i za edukaciju ključna**. Uvođenje **audiovizualnih sadržaja u formalno i neformalno obrazovanje neophodan je alat kako bi se mladima zajamčilo stjecanje vještina koje su im potrebne za život i napredak u digitalnom dobu** te kako bi se zaštitili od prijetnji koje predstavljaju dezinformacije.

Kritička priroda medijske pismenosti i potreba da se ona unaprijedi i ojača prepoznata je u različitim strateškim dokumentima na razini Europske unije, poput Akcijskog plana za

europsku demokraciju (EDAP), Akcijskog plana za medije i audiovizualnu politiku (MAAP) te Akcijskog plana za digitalno obrazovanje (DEAP).

Projekt CrAL

Projekt CrAL - Kreativni audiovizualni laboratorij za promociju kritičkog razmišljanja i medijske pismenosti – bavi se potrebom za medijskom pismenošću i kritičkim razmišljanjem među mladim osobama (starosti od 14 do 19 godina) pružajući im kompetencije i vještine potrebne za reinterpretaciju online i offline medijskih sadržaja te stvaranjem audiovizualnih materijala temeljenih na stvarnim, ozbiljnim i konkretnim sadržajima.

Projekt je temeljen na dobroj praksi “Kreativno audiovizualno pisanje i čitanje” razvijenoj kao rezultat istraživanja provedenog u sklopu Laboratorija slika i kreativnog pisanja kojeg su održali Annio Gioacchino Stasi i Mery Tortolini na sveučilištu „La Sapienza“ u Rimu. Projekt se provodio tijekom 36 mjeseci (2021. – 2023.) zajedničkog rada sedam partnera iz različitih europskih zemalja. Partneri na projektu su ALL DIGITAL iz Belgije, Centar tehničke kulture Rijeka, Hrvatska, Hellenic Open University, Grčka, Istituto Centrale per I Beni Sonori e Audiovisivi, Italija, European Grants International Academy, Italija, Association Langas j ateit, Litva, i Universitat Autònoma de Barcelona, Španjolska.

Koncept koji stoji iza CrAL metodologije temelji se na ideji da je, kako bi se promijenila uloga mladih ljudi od pasivnih do aktivnih konzumenata online i offline sadržaja, potrebno ojačati njihove vizualne vještine i vještine kritičkog razmišljanja. Kako bi se to postiglo, mladi ljudi također moraju biti kreatori sadržaja audiovizualnih medijskih sadržaja. Stoga je CrAL projekt primijenio metodologiju učenja kroz djelovanje temeljenu na dizajnu i produkciji audiovizualnog sadržaja, u kojoj su mladi aktivni protagonisti procesa stvaranja medija.

Dodatno, projekt CrAL je imao za cilj ojačati znanje nastavnika u srednjim školama i trenera koji rade u neformalnom okruženju o tome kako educirati i osposobiti svoje učenike za kreativno audiovizualno čitanje, pisanje i produkciju kako bi poboljšali svoje vještine medijske pismenosti i kritičkog mišljenja. Kako bi se povećao utjecaj projekta CrAL na lokalnoj, nacionalnoj i europskoj razini, u projekt su kao aktivni protagonist uključeni i roditelji i članovi zajednice.

Preporuke za donositelje odluka

Niže predstavljene preporuke za donositelje politika temelje se na cjelokupnom radu projekta CrAL. Za početak, partneri su prilagodili dobru praksu “Kreativnog audiovizualnog pisanja i čitanja” svojim kontekstima i dizajnirali model za uspostavljanje Kreativnog audiovizualnog laboratorija. To je učinjeno kroz izradu dokumenta s uputama za provedbu

tečaja, materijala za obuku (EduPacks), CrAL online platforme i Uputa za pilotiranje. Zatim je CrAL metodologija implementirana u pet nacionalnih konteksta (Hrvatska, Grčka, Italija, Litva i Španjolska) te je izrađeno Izvješće o procjeni učinka kako bi se evaluiralo eksperimentiranje metodologije i pružila čvrsta osnova za formiranje preporuka za javne politike.

Pilot eksperimentiranje CrAL metodologije provodilo se od studenog 2022. do lipnja 2023. godine te se sastojalo od dva dijela. Najprije su nastavnici i treneri prošli trening kako bi implementirali Kreativni audiovizualni laboratorij. To se odvijalo kroz kombinirani tečaj (online radionice i radionice uživo) sastavljen od 10 modula koji su obrađivali tehničke, digitalne i kreativne vještine. Nakon tečaja, nastavnici i treneri radili su sa svojim učenicima u produciranju audiovizualnog sadržaja na definirane teme koje su im bile zanimljive i koje su smatrali važnima za današnje društvo.

Činjenica da su informacije, mediji, internet i druge informacije “posvuda”, zahtjeva veći naglasak na osnaživanje mladih na način da im se osiguraju vještine, stavovi i znanje potrebno za kritički odnos sa svim pružateljima informacija i medijskim izvorima (UNESCO, 2013.).

Cilj je ovih preporuka za donositelje politika izraditi sveobuhvatan okvir za njegovanje vještina kritičke audiovizualne pismenosti među mladim pojedincima te ih osnažiti kako bi navigirali kompleksnim svijetom medija s potrebnim vještinama i samopouzdanjem.

- **Uključivanje audiovizualne medijske pismenosti u formalno i neformalno obrazovanje kroz korištenje različitih pristupa**

Korištenje audiovizualnih materijala nije novost u učionicama diljem Europe. Korištenje filmova, video igrica i društvenih mreža za poučavanje i učenje u formalnim i neformalnim kontekstima također je obuhvaćeno u mnogim udžbenicima, radovima, projektima i inicijativama. Izuzetno je važno, pogotovo u digitalnoj eri, biti otvoren prema novim tehnologijama i baviti se temama koje su relevantne za naše živote. Stoga bi **audiovizualna medijska pismenost trebala biti uključena i u formalno i u neformalno obrazovanje, s naglaskom na kritičkoj analizi audiovizualnog sadržaja**. Ova zajednička provedba

formalnih i neformalnih obrazovnih iskustava može pomoći mladima u razvijanju znanja i vještina povezanih s aktivnim građanstvom i razvojem pozitivnih stavova kroz interpersonalnu komunikaciju.

Učenje kroz i o audiovizualnoj pismenosti mora biti primjereno dobi, koristiti praktičan pristup kako bi se audiovizualni sadržaj kritički analizirao, evaluirao, interpretirao i stvarao te se **fokusirati na proces, a ne na rezultat**. Kritičke analize audiovizualnog sadržaja mogu pružiti znanje i vještine potrebne kako bi se učenici promišljeno i pouzdano snalazili u digitalnom svijetu. Također mogu potaknuti i aktivno sudjelovanje i promociju demokratskih vrijednosti (Pötzsch, et al., 2022). Također, audiovizualni sadržaj u nastavnim aktivnostima potiče uključivanje mladih u suvremeni svijet, te facilitira njihovo stjecanje **vještina i znanja potrebnih kako bi se mogli izraziti**.

Štoviše, korištenje **različitih pristupa i strategija usmjerenih na učenika** (poput projektnog učenja, suradničkog učenja, učenja temeljenog na kompetencijama i gamifikacije) mogu pojačati razvoj audiovizualne medijske pismenosti i vještina kritičkog razmišljanja u odnosu na globalna pitanja, komunikaciju s poštovanjem, razmišljanje kroz različite perspektive i prilagodljivost. Posljedično, omogućavajući mladima da kritički evaluiraju izvore informacija i na taj način identificiraju lažne ili obmanjujuće sadržaje, medijska pismenost također može biti koristan alat u borbi protiv širenja dezinformacija.

- **Podrška profesionalnom razvoju nastavnika i trenera u jačanju inkluzivne medijske pismenosti, kritičkog mišljenja i aktivnog građanstva**

Učitelji i treneri imaju važnu ulogu u oblikovanju medijske pismenosti i vještina kritičkog mišljenja mladih. Kako bismo ih podržali i osnažili, potrebno im je **pružiti prilike za profesionalni razvoj kako bi poboljšali vlastite vještine medijske pismenosti** i unaprijedili svoje tehnike podučavanja. Jačanjem vlastitih vještina, učitelji i treneri mogu učinkovito preuzeti ulogu mentora i adekvatno usmjeravati učenike u razvoju njihovih vještina.

Vrijednost pružanja prilika za kontinuirani profesionalni razvoj nastavnicima i trenerima još je jasnije kada se u obzir uzme **ubrzana digitalna transformacija**. Stoga je važno edukatorima ponuditi treninge i izvore kako bi učinkovito poučavali kritičke vještine audiovizualne pismenosti kako bi bili **u tijeku s razvojem medijskih trendova**.

Međutim, također je važno priznati da se **obrazovanje o medijskoj pismenosti ne bi trebalo oslanjati samo na nastavnike i trenere, niti bi trebalo zahtijevati žrtvu njihovog osobnog vremena i motivacije**. Uvidi prikupljeni kroz eksperimentiranje projekta CrAL otkrili su da se u različitim zemljama EU učitelji bore s mnogim administrativnim teretima, kao i nedostatkom vremena i ekonomskih poticaja kada je riječ o sadržajima koji nisu uključeni u redoviti opseg unaprijed definiranih nastavnih planova i programa.

Kako bi se zaista ojačalo obrazovanje o medijskoj pismenosti, potreban je višestrani pristup koji uključuje donositelje odluka, obrazovne institucije i druge dionike. Istovremeno, osiguravanje potrebnog vremena i izvora te uključivanje projekata i inicijativa kao što je CrAL bilo unutar školskog dana ili kao dio strukturiranog profesionalnih razvojnih programa, može umanjiti prepreke koje postavljaju vanjski faktori (poput vremenskih ograničenja).

- **Zajedničko djelovanje inicijativa i programa medijske pismenosti u svrhu promoviranja socijalne inkluzije**

Način na koji prikazujemo i zamišljamo jedni druge u različitim audiovizualnim sadržajima (npr. filmovima, igricama) utjecao je na svakodnevne konceptualizacije i izvedbe koje oblikuju društveno okruženje. To znači da oni koji kontroliraju sredstva prikazivanja imaju **odlučujući utjecaj na to kako drugi percipiraju svijet** i na postupke oblikovane tim pogledima na svijet (Pötzsch, Hansen, Hammar, 2022). Stoga inicijative i programi medijske pismenosti mogu imati **ključnu ulogu u poticanju društvene uključenosti** u digitalnom svijetu koji se stalno mijenja. Kako se medijsko okruženje nastavlja diverzificirati i širiti, potrebno je ojačati vještine svih mladih ljudi za kritičku analizu, razumijevanje i uključivanje u različite oblike medija. Štoviše, **inicijative za medijsku pismenost mogu pomoći u smanjivanju digitalnog jaza poboljšavanjem pristupa informacijama i komunikacijskim alatima**, čime se smanjuju nejednakosti u potrošnji i izražavanju informacija.

Osiguravanjem obrazovnih prilika za njegovanje kritičke medijske pismenosti, mladi ljudi, bez obzira na njihovu pozadinu, mogu naučiti kako razumjeti svijet oko njih, navigirati digitalnim medijima i otkriti moć svojih glasova. U osnovi, **te inicijative imaju potencijal nadići svoj obrazovni opseg i postati alat za inkluzivnije i pravednije društvo.**

- **Promicanje suradnje s roditeljima i članovima zajednice uz naglasak na lokalnoj podršci u suočavanju s globalnim izazovima**

Kako bi se stvorilo i poticalo zdravo i informirano medijsko okruženje za mlade, važno je u proces uključiti roditelje i zajednicu. Angažiranjem i uključivanjem roditelja i članova lokalne zajednice u učenje o i s audiovizualnim sadržajem i njegovom vrijednošću, **oni također mogu bolje razumjeti izazove stvaranja i konzumiranja audiovizualnog sadržaja** te donositi informirane odluke kada je u pitanju medijsko izlaganje njihove djece. **Štoviše, kritička medijska pismenost može biti moćan alat za omogućavanje međukulturalnog dijaloga, tolerancije i kulturnog razumijevanja.** Prema UNESCO-u (2013.), angažman s medijskom pismenošću i kroz nju može generirati **međugeneracijski dijalog koji može rezultirati građanskim angažmanom, kohezijom i uključenosti različitih sektora i dobnih skupina.**

Kako bi proces angažmana bio smislen i blizak mladim ljudima, ključno je prilagoditi rasprave i sadržaj tako da se bave društvenim i lokalnim problemima koji izravno utječu na njihove živote. Usklađivanjem napora u području medijske pismenosti s relevantnim temama, kao što su briga za okoliš, migracije, digitalno građanstvo, mentalno zdravlje i kulturološka raznolikost, možemo povećati relevantnost sadržaja za mlade ljude. **Ovaj pristup ne samo da promiče kritičko razmišljanje, već i potiče mlade da se aktivno bave svijetom oko sebe.** Povezivanjem medijske konzumacije s problemima iz stvarnog svijeta, mladi ljudi mogu postati odgovorni digitalni građani koji su dobro opremljeni za snalaženje u virtualnim i fizičkim okruženjima s empatijom i razumijevanjem.

Na kraju, kako bi se potakla suradnja među širom zajednicom, **važno je osigurati i uspostaviti prostor** za raspravu o pitanjima vezanim uz medije i dijeljenje strategija za njihovu kritičku potrošnju. Na primjer, [CrAL platforma](#) nudi prostor za takve rasprave i ima za cilj okupiti sve strane uključene u proces učenja.

- **Pružanje mogućnosti mladima da postanu aktivni digitalni građani koji mogu pozitivno i odgovorno djelovati u društvu, i online i offline**

Obrazovanje za medijsku pismenost (uključujući audiovizualnu medijsku pismenost) i digitalno građanstvo područja su sadržaja koja se preklapaju i koja bi trebala biti integrirana u međupredmetno učenje. Razvijanjem vještina medijske pismenosti mladi uče kako kritički razmišljati o audiovizualnom sadržaju s kojim se susreću i kojeg stvaraju na različite načine. Dodavanjem dimenzije digitalnog građanstva aktivnostima učenja učenici uče kako se kretati digitalnim krajolikom na **siguran, odgovoran i etičan način. Obrazovanje za digitalno građanstvo obuhvaća etičko stvaranje audiovizualnih sadržaja i potiče mlade na stvaranje narativa koji su uključivi, poštuju različite perspektive i etička razmatranja.** Štoviše, audiovizualni sadržaj potiče korištenje i pristup bankama zajedničkih resursa, čime se **podiže svijest o autorskim pravima, značaju prava intelektualnog vlasništva i licenci Creative Commons.** Poticanjem poštivanja intelektualnog vlasništva, mladi ljudi mogu pridonijeti online okruženju koje cijeni doprinose kreatora sadržaja.

Osim toga, stvaranje audiovizualnih sadržaja također potiče korištenje internetskih platformi koje ubrzavaju stvaranje i širenje audiovizualnih materijala (tj. YouTube, Vimeo, Instagram, TikTok) te je ključno da mladi znaju kako se tim platformama kretati na odgovoran način. Također je važno poučiti mlade o **privatnosti na internetu**, zaštiti osobnih podataka u digitalnom okruženju i kako donositi informirane odluke o tome što dijeliti, a što zadržati u privatnosti. Ovo znanje ne samo da pridonosi njihovoj vlastitoj online sigurnosti, već i njeguje osjećaj digitalnog građanstva dok uče kako postati sposobni **zaštititi sebe i svoje vršnjake od potencijalnih kibernetičkih prijetnji.**

Zaključak

Promicanje kritičke audiovizualne pismenosti zahtijeva višestrani pristup, uključujući i formalno i neformalno obrazovanje i širu zajednicu. Treba istaknuti da ove preporuke za donositelje politika treba promatrati kao živi dokument i da se trebaju mijenjati s razvojem izazova i iskustava. Štoviše, iako gore navedene preporuke nisu iscrpne, one mogu poslužiti kao polazište za poticanje kritičke medijske pismenosti, priznajući potrebu za stalnim dijalogom, inovacijama i suradnjom.

Izvori

Camarero, E., Fedorov, A., & Levitskaya, A. (2018). Audiovisual and media literacy for social change.

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (2022), *Final report of the Commission expert group on tackling disinformation and promoting digital literacy through education and training : final report*, Publications Office of the European Union: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/283100>

Official Journal of the European Union (2023) Communication from the Commission Guidelines pursuant to Article 33a (3) of the Audiovisual Media Services Directive on the scope of Member States' reports concerning measures for the promotion and development of media literacy skills 2023/C 66/02. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023XC0223%2801%29>

Pérez-Rodríguez, A., Delgado-Ponce, Á., Marín-Mateos, P., & Romero-Rodríguez, L. M. (2019). Media Competence in Spanish Secondary School Students. Assessing Instrumental and Critical Thinking Skills in Digital Contexts. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 19(3), 33-48.

Pöttsch, H., Hansen, T. H., & Hammar, E. L. (2022). Teaching and learning about audiovisual media: A critical media literacy perspective on the use of games in the contemporary upper-secondary classroom.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO, 2013) Media and information literacy: policy and strategy guidelines. Retrieved from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000225606>